

Poleti 1918 se je pečal Niko Bartulović z mislijo, da bi **Književni Jug**¹⁰ priredil izdajo Cankarjevih izbranih novel za štokavsko publiko. V to svrhu sem prišel iz Zagreba v Ljubljano in poiskal Ivana Cankarja. Našel sem ga pri Štruklju; ko sem mu razložil Bartulovičev namen, je Cankar takoj pristal in začela sva izbirati njegove novele za to zbirko.

»Knjiga pa naj se imenuje Cesta,« je zaključil Cankar.

Pravil mi je, da bere Swiftovega Gulliverja in Juniusova pisma. Bil je zelo slab in kosilo je ostavil skoro nedotaknjeno. Pila sva pol litra rudečega vina. Postal je naenkrat žalosten. Ko sem hotel oditi, me je prijel za roko in mehko kratko dejal: »Počakaj, Novačan, pijeva še pol litra ...«

Pila sva še pol litra rudečega vina pri Štruklju.

To je bilo zadnjikrat. Nisva ga pila več in tudi videla se nisva več.

Bil sem v Pragi, ko je umrl. Telegram o njegovi smrti sem bral v Narodni politiki. Zaškripal sem z zobmi in potem zaihtel.

To so slike. O Cankarju pa, ki ga nosim v srcu, kakoršen je bil v življenju in kakoršen je v svojih knjigah, si ne upam pisati tukaj pod črto.¹¹

Igor Grdina
Ljubljana

DONESEK K SLOVENSKI VUKIANI

Ob jubileju Vuka St. Karadžića je bila med pomembnimi dejanji tudi razstava slovenske vukiane v Narodni in univerzitetni knjižnici, ki jo je skrbno pripravil J. Dolar. Gradivo je bilo dokaj obsežno in tudi dragoceno, besedila o Karadžiću pa verjetno zbrana po obstoječih bibliografijah. Spričo tega, da je bila zveza med Kopitarjem in Vukom tudi na Kranjskem znana še za njegovega življenja, je kar presenetljivo, da o Karadžiću ni zapisa v slovenskih glasilih vse do njegove smrti.

Ker je bilo pred več leti mogoče v ustreznem znanstvenem okolju predstaviti dotlej neznano istrsko varianto znamenite balade Smrt Omera i Merime, neznane tako izdajatelju istrskih ljudskih pesmi Olinku Delorku kakor, med drugimi, tudi J. Nikoliću, avtorju študije Motiv Omera i Merime u srpskohrvatskoj narodnoj poeziji (Prilozi za knj., jez., ist. i folklor 1958, 3–4, 294–300), je zapis Jakoba Volčiča v Slovenskem glasniku 1864 privedel predstavitelja različice tudi do Volčičevega članka v Novicah o narečni naravi Istre, kar je bilo potem v študiji omenjeno (prim. J. Rotar, Balada »Smrt Omera i Merime« i njena istarska varijanta. Godišnjak Odjeljenja za književnost Instituta za jezik i književnost u Sarajevu, knj. III – IV, 1975, 385–394, 386).

Jakob Volčič je bil kot slovenski rojak vrsto let dušni pastir na Veprincu pri Opatiji. V 52. št. Novic 1858 je na 414. strani prebral Prošnjo do naših učenih rodoljubov. Začetek se glasi: »V svojem in v

¹⁰ Pri njem je bil Novačan urednik slovenskega dela; sicer pa je bila to ugledna literarna revija dežel Slovencev, Hrvatov in Srbov v času jugoslovanske koncentracije, pri njej so sodelovali tudi Ivo Andrić, Miroslav Krleža in Miloš Crnjanski. Žal iz tukaj omenjenega projekta ni bilo nič.

¹¹ Pričevanje je izšlo na prvi in drugi strani že omenjene (6.) številke Naše vasi zares pod črto, na zelo pomembnem mestu.

imenu svojega slavnega mojstra gosp. Vuka Štefanoviča nam je poslal gosp. profesor dr. Klun iz Dunaja sledečo prošnjo, naj bi jo razglasili po Novicah«. Prošnja vsebuje štiri vprašanja. V prvem želita odgovor, če so na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in v Istri »take krajne imena (Localbenennungen), kakor jih nahajamo pri drugih južnih Slovanih, na priliko: Posavina itd.« Potem vprašujeta za narečja Istranov, ali pripadajo slovenskim ali ilirskim, pri čemer »naj se gleda na jat (poglej tudi Kopitarjevo Grammatiko str. 172)«, na vprašalnico: »Slovenci vprašujejo s kaj, Horvati s ča (pravilneje s ca), Serbi s što itd.«; dalje želita vedeti, kako je s končnico -l ali -o, potem o črnogorski vasi »Peroj blizu Pole« in končno »tudi stanovavci med Metliko in Črnomljem in v Gožah so nek serbskega rodu?«

Dr. Klun z dunajske Handelsakademie je v 5. št. Novic 1859 na 38. strani lahko prebral izčrpen članek J. V., ki najprej pove, da je Istra po jeziku razdeljena na kajkavščino, čakavščino in štokavščino, pri čemer se je oziral tudi na antropološke značilnosti prebivalcev, za ponazoritev pa našteva tudi kraje in področja. »Čakavski gradi so najmanj poitaljančeni«, dodaja, Čiči so po večini pokranjčeni, omenja pa tudi Bezjake v Istri. Zanimivo pisanje sklene s takrat priljubljeno spodbudo k delu: »Ki zna bolje, daj bolje i za moj poduk!«

Mogoče je Vuk Stefanović zbiral gradivo, da bi odgovoril na polemični zapis Bogoslava Šuleka iz leta 1856, s katerim je ta zavračal Vukov spis iz leta 1850 Srbi svi i svuda, kjer je delil Srbe, Hrvate in Slovence nekako tako, kakor so v vprašanjih v Novicah označeni z značilnimi vprašalnici. Očitno pa Karadžić teh zadev ni več utegnil celoviteje razmisliti in izoblikovati.

Naj sklenem z mislijo, podobno Volčičevemu končnemu stavku, da ta drobci mogoče ni edini slovenski spis o Vuku Karadžiću pred Naznanilom smrti, ki ga je prinesel Slovenski glasnik v 3. številki leta 1864. Za Volčiča in njegovo predstavitev v Slovenskem biografskem leksikonu 14, 1986, 567–568 pa je ta podatek o odgovorih na Klunova in Karadžićeva vprašanja žal že prepozen. (O J. Volčiču prim.: M. Bertoša, Jakov Volčič i njegova prepiska s kulturnim radnicima u Hrvatskoj u drugoj polovini XIX stoljeća. Historijski zbornik, Zagreb XXIII–XXIV, 1970/71, 325 in sl.)

Prve dni, mi je pravil, »ko sem se vrnil iz Judenburga, mi je bilo srčno smutno, da nisem bil kapor ali lekdvebelj.«

Janez Rotar
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Ocene in poročila

TEHTNA IN MIKAVNA MONOGRAFIJA O KOSOVELU

Franc Zadravec: Srečko Kosovel 1904–1926, Založba Lipa Koper in Založništvo tržaškega tiska Trst, 1986, 486 str.

Kosovel je eden tistih naših izjemnih književnih ustvarjalcev, ki zbujajo v novjšem času stalno in upravičeno zanimanje ne le doma, ampak tudi v tujini. O tem pričajo številne študije slovenskih in tujih avtorjev o Kosovelu in prevodi Kosovelovih pesmi v razne evropske jezike. Po mnogih parcialnih raziskavah smo končno dobili izpod peresa akademika dr. Franca Zdravca še obsežno monografijo o našem mladem pesniku. Skoraj sočasno je izšla tudi nekoliko ožje usmerjena Vrečkova knjiga o Kosovelu (Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in zenitizem). O slednji bomo v naši reviji poročali posebej.

Zadravčeva monografija je smiselno razdeljena v tri velike sklope. Največji (okoli 300 strani) ima enostaven naslov Poezija. Ukvarja se torej s pesnikovim delom. Drugi razdelek